

Vår historie og vårt ideologiske utgangspunkt

Arbeiderpartiet er grunnlagt som en del av arbeiderbevegelsen for å kjempe for bedre forhold for vanlige arbeidere. Det er en kamp som har vært svært vellykket for utviklingen av velferdssamfunnet.

Trolig har folk flest aldri kunnet leve så godt noe sted som i Norge i dag.

Vi mener at Arbeiderpartiet har en god del av æren for det. Utenfor rikspolitikken er de ideologiske forskjellene mellom partiene gjerne mindre, men på noen områder er det forskjeller også her. Vi tror ikke på privatisering og konkurranseutsetting av skole og andre grunnleggende velferdstjenester. Vi vil heller bygge gode offentlige løsninger der behovet, ikke størrelsen på lommeboka, avgjør hvilket tilbud du får. Som en del av arbeiderbevegelsen, er vi også opptatt av å lytte til fagbevegelsen. Vi ønsker å bekjempe ufrivillig deltid, arbeidslivskriminalitet og sosial dumping. Vi tror heller ikke det er lurt å kjøpe veier på avbetaling. Et godt samarbeid mellom fylkeskommunen og næringslivet er også viktig for at vi sammen skal kunne gjøre fylket til et enda bedre sted å bo og arbeide. Likestilling og integrering er også områder som vi er spesielt opptatt av. Vi tror ikke likestilling mellom kvinner og menn, funksjonsfriske og funksjonshemmede, nordmenn og innvandrere er noe som ordner seg av seg selv, men at det kreves målrettet politikk for at alle mennesker i Møre og Romsdal skal kunne nå så langt som de har evner og mulighet til.

Framtida for Møre og Romsdal

Møre og Romsdal er eit fylke vi har grunn til å vere stolte av. Ingen andre stader blir det produsert så høge verdiar per innbyggjar og ingen andre stader i landet blir det produsert like mykje mat. Samstundes har vi nokre utfordringar. Vi heng etter når det gjeld utdanningsnivå og likestilling, og i delar av fylket opplever vi at folketalet går ned. Våre eigne ungdommar –spesielt unge jenter – flytter ut av fylket, og kjem i for liten grad tilbake.

Dei siste åra har investeringsnivået i fylkeskommunen vore høgt. For dei pengane har vi mellom anna bygd nye skolebygg og nye vegar. I den tida har også lånegjelda auka til eit nivå som gjer at moglegheitene for nye investeringar er på veg ned. Vi ser også at vegnettet som fylkeskommunane fekk frå staten i 2010, i Møre og Romsdal har eit etterslep i vedlikehaldet kostnadsrekna til heile 5.6 milliardar. Dette etterslepet vil vi arbeide for at staten skal dekke. Likevel må vi vere økonomisk forsiktige i åra som kjem.

Målet vårt er å kunne styrke det som gjer oss sterke, samstundes som vi gjer noko med utfordringane våre. Også vi merkar den globale og nasjonale trenden der stadig fleire vel å busette seg i storbyar. Vi trur ein sterk fylkeskommune kan motverke sentraliseringa og bidra til å samle og styrke fylket. Vi trur ikkje at kommunane åleine vil kunne løyse alle oppgåver og tale med like klar og høg røyst overfor sentrale myndigheiter. Vi må drive målretta regionalt utviklingsarbeid og gjere fylket attraktivt med tanke på arbeidsplassar, utdanning og bedriftsetablering. Ålesund, Molde og Kristiansund, saman med andre folkerike klynger i fylket, spelar ei viktig rolle. Attraktiviteten til desse byområda er avgjerande for å gi vekstkraft til regionen, og for at arbeidslivet vårt skal kunne tiltrekke seg arbeidskraft og kompetanse.

Samstundes treng vi levande bygder med gode offentlege tenestetilbod med livskraftige primærnæringar. Vi trur ikkje på nokon grunnleggande motsetnad mellom by og land. Tvert imot er byane avhengig av sterke omland, medan bygdene treng å kople seg på

byar og tettstader med breie arbeidsmarknader og urbane kvalitetar. Funksjonelle arbeids-, bu- og sørvisregionar med gode kommunikasjonar er viktig på linje med opplevde kvalitetar som gode offentlege tenester, handel, kulturtilbod og naturopplevingar. God infrastruktur, til dømes elektrisk kraftforsyning og breiband, er avgjerande for næring og for å oppretthalde busetting i heile fylket.

Slik kan Møre og Romsdal møte konkurransen mot storbyane og bli ein sterk region for framtida.

I Møre og Romsdal er om lag kvar tiande innbyggjar ein innvandrar. Spesielt arbeidsinnvandringa har vore stor dei siste åra. Vi må gjere vårt for å få til vellukka integrering i lokalsamfunna. Tidleg innsats og god informasjon om det norske samfunnet gjer

dette mykje enklare. Her kan fylkeskommunen spele ei viktig rolle, både aleine og saman med til dømes kommunar og frivillege organisasjonar. Vi vil mellom anna styrke norskopplæringa generelt, prøve ut innføringsklasser i vidaregåande skole, og sjå om det er mogleg å gi vaksne innvandrarakar rett til treårig utdanning.

Klima og miljø

Miljøvern og global oppvarming er ein av dei største utfordringane i vår tid.

Klimaspørsmålet er ikkje noko vi skal løyse for seg – det må vere ei ramme som legg føringar for alt vi gjer. Arbeiderpartiet vil at Møre og Romsdal skal vere langt framme når det gjeld klimaarbeid. Ein tredel av dei nasjonale utsleppa Norge skal kutte, kan takast gjennom verkemiddel kommunane og fylkeskommunane rår over.

Vi vil tenke globalt og handle lokalt.

Klimaperspektivet skal stå sentralt i all fylkeskommunal planlegging og tenesteyting.

Gjennom fylkeskommunen kan vi bidra på fleire måtar. Vi skal setje miljøvennlege mål for fylket gjennom klimaplanen, gode kollektivløysningar skal hjelpe oss å nå målet om lågare utslepp, og vi skal sørge for at fylkeskommunen si eiga verksemd er miljøvennleg, gjennom at vi til dømes vel klimavennlege bygningar og byggeprosessar når vi bygger og rehabiliterer. Døme på andre tiltak kan vere fleire ladestasjonar for elbiler og vesentleg betre tilhøve for syklistar.

- Stille auka krav til dei som tar anbod og krevje gassferjer på fleire strekningar.
- Tenkje framtid og sjå på moglegheitene for over tid å gå over til batteri på ferjene.
- Kollektivsektoren skal, så langt som det er mogleg, bruke teknologi som er basert på fornybar energi.
- Plikte fylkeskommunen til å nytte klimavennlege byggeprosessar.
- Utvikle betre moglegheiter for gjenvinning både i det offentlege rom og for private heimar.

Utdanning

Møre og Romsdal Arbeiderparti vil sikre en god offentlig skole som kjennetegnes av kvalitet, inkludering, mestring og utfordring. Dette er en forutsetning for at næringslivet i Møre og Romsdal skal få tilført kompetanse som bidrar til å øke verdiskapinga. Vi vil bidra til et løft for fagopplæringen, og vil påvirke næringslivet og offentlig sektor til å ta inn flere lærlinger.

Vi ønsker å satse på faglig utvikling for lærerene gjennom et bredt tilbud om etter- og videreutdanning. Det må etableres gode samarbeidsarenaer mellom skoler, næringsliv, kommune og interesseorganisasjoner. Det er et overordnet mål å sørge for at flest mulig gjennomfører videregående opplæring. Vi ønsker å styrke samarbeidet mellom ungdomsskolen og videregående skoler for å lette overgangen og minske

frafallet i videregående opplæring. Det må iverksettes målrettede tiltak og alternative utdanningsløp for å sikre en høy grad av gjennomføring, både innen yrkesfag og studieforberedende fag.

Vi skal også ha fokus på skolehelsetjeneste, oppfølgingstjeneste og rådgivningstjeneste i arbeidet med å tilrettelegge for at flest mulig kan fullføre sin utdanning. Alle elever skal få en opplæring tilpasset sine behov. Skolebyggene i Møre og Romsdal skal ha en høy og moderne standard for å fremme et godt læringsmiljø. Læremidler og utstyr skal være i samsvar med den virkeligheten som elever og studenter møter når de skal ut i arbeidslivet.

Vi vil:

- gjennomføre omfattende satsing mot frafall i videregående skoler samt bidra til kamp mot kjønnsdelt skole- og yrkesvalg.
- si nei til kommersielle privatskoler.
- arbeide for bedre samsvar mellom næringslivets behov for arbeidskraft og fylkets utdanningstilbud, spesielt innenfor yrkesfag.
- arbeide for at utdanningstilbudene skal være gratis og sosialt utjevne.
- støtte Høgskolesenteret i Kristiansund sitt arbeid med å etablere et bredest mulig studietilbud på Nordmøre i påvente av en felles høgskule.
- oppgradere utstyr i fag- og yrkesopplæringen.
- arbeide for undervisningsevalueringer som medfører forbedringer i undervisningen, i godt samarbeid mellom lærere og elever.
- videreføre og styrke teknisk allmennfag (TAF) som utdanningsprogram.
- arbeide for statlig fullfinansiering, samt sikre og bygge videre på fagskolene i Ålesund og Kristiansund.
- støtte internasjonale samarbeidsprosjekt og studietilbud.
- sørge for at nye skolebygg og rehabilitering av skoler skal gis høyere prioritet i fylkets investeringsprogram.
- arbeide for at nye skolebygg støtter opp under by- og tettstedsutvikling.
- forplikte fylkeskommunen til å ta inn flere lærlinger.
- stille krav om lære plasser ved fylkeskommunale byggeprosjekt.
- ha økt fokus på skolehelsetjeneste og rusforebyggende tiltak.
- økt kompetanse og ressurser til rådgivertjenesten.
- foreslå at det utarbeides en fylkeskommunal tiltaksplan for minoritetsspråklige elever.
- utrede 3-årig rett til videregående utdanning for voksne innvandrere.
- støtte Ungt Entreprenørskap. Alle videregående skoler skal ha tilbud om ungdomsbedrift.
- vi skal jobbe målrettet med å knytte fagforeningene tettere til oss lokalt.

Samferdsel

Gode samferdselsløsninger er spesielt viktig i et fylke som vårt. Gode kommunikasjoner knytter fylket sammen og gjør oss bedre rustet i kampen om kompetanse og arbeidskraft. Vi støtter arbeidet med å utvikle nye tekniske løsninger for å krysse fjordene og vil arbeide for at vår maritime industri kan levere løsninger til dette. Møre og Romsdal har flere fjorder som egner seg til fullskalaforsøk med flytebru og/eller nedsenka rørtunnel. Møre og Romsdal Arbeiderparti ønsker et slikt pilotprosjekt til fylket vårt. Vi er et fylke som er utsatt for ras og skred.

Mye er blitt gjort for å gjøre veiene tryggere de siste åra. Vi ønsker å fortsette dette arbeidet slik at folk kan ferdes sikkert på veiene.

Innfartsveiene til byene våre har begrenset kapasitet. Byene våre må få ta del i nasjonale satsinger for å bedre på denne situasjonen. Mange steder må skolebarn gå eller sykle langs sterkt trafikkerte strekninger der det mangler gang- og sykkelveg. Her må det et løft til slik at myke trafikanter kan ta seg fram på en trygg og helsefremmende måte. Et godt kollektivtilbud er viktig for å gi alle muligheter til å reise i fylket fordi det er miljøvennlig, og fordi det bidrar til å senke veislitasje og gjør at fergene kan utnyttes bedre.

I de tre største byene ser vi at flere reisende på buss er en del av løsningen for å unngå at byene kveles av økt biltrafikk.

Dessverre er vi kommet inn i en ond sirkel der kostnadene til kollektivtrafikk øker og antall reisende går ned. Dette må vi gjøre noe med. Vi tror at bedre markedsføring og et styrket og bedre koordinert kollektivtilbud er en del av svaret. Møre og Romsdal Arbeiderparti vil ha fokus på kvalitet, trygghet, universell utforming og anstendige arbeidsforhold i den offentlige transportsektoren.

Store deler av næringslivet skaper sine verdier på kysten og er avhengige av sikre ferdselsårer også her. Møre og Romsdal Arbeiderparti vil derfor være en aktiv pådriver for å sikre sjøtransportleiene våre. Vi vil også arbeide for å få elektrifisert Raumabanen så snart som mulig, og ellers bidra til nytenking rundt jernbanetransport i fylket. Vi vil også arbeide for at Dovrebanen blir oppgradert og at eventuell høyhastighetsbane mellom Trondheim og Oslo blir lagt gjennom Gudbrandsdalen.

Vi vil:

- prioritere vedlikehold av veier, havner og kaianlegg
- bygge flere gang- og sykkelveier
- arbeide for rask realisering av fergefri E-39 gjennom fylket
- arbeide for å få realisert prioriterte fergeavløsningsprosjekter på fylkesveiene.
- arbeide for å sikre at Stad skipstunnel blir realisert.
- øke innsatsen på markedsføring av kollektivtrafikk og utvikle nye produkter for å bidra til at flere reiser kollektivt.
- arbeide for at ungdomskortet gjelder også på tvers av fylkesgrensene
- arbeide for innføring av barnetakst på kollektivtrafikk til fylte 18 år
- utrede innføring av studentkort, sommerkort, turistkort og andre månedskort for kollektivreiser i hele fylket
- bevare og videreutvikle ordninga «hjem for en femtilapp»
- innføre sanntidsinformasjon på bussholdeplasser
- vurdere innkjøp eller leasing av eget materiell, som busser og ferger.
- øke innsatsen mot gjengroing langs veiene
- arbeide for økt sikkerhet på buss, vurdere kameraovervåking, alarmknapp og/eller kontantfrie busser.

Næringsutvikling

Næringspolitikk er viktig, vi må skape for å ha noko å dele. Mykje går godt i fylket vårt, men mange næringar har utfordringar og er sårbare. Konkurransesituasjonen for møbel og andre eksportbedrifter krev kontinuerleg arbeid med innovasjon. Vi har sterke klynger, særleg innanfor petroleum, maritim og marin næring, der koplinga er tett mellom bedrifter og kunnskapsmiljø. Vidare utvikling av eit framtidretta og miljøvennleg næringsliv i Møre og Romsdal er avgjerande for å oppretthalde vårt lokale næringsliv.

Petroleumsnæringa er ei sterk drivkraft for næringsutviklinga i fylket. Vi skal arbeide for gode rammevilkår og utvikling på ein måte som styrker verdiskapinga i Møre og Romsdal. Skipsbyggingsindustrien skaper arbeid til mange og er særskild viktig for mange av lokalsamfunna i fylket. Mange av båtane som går langs kysten er lite miljøvennlege, ei fornying av desse båtane vil både vere miljøvennleg og styrke arbeidsplassane. Naturressursane er grunnlaget for ein stor del av verdiskapinga, og vil vere viktig for Møre og Romsdal også i framtida. Møre og Romsdal er det største sjømatfylket i landet og vi har sterke næringar innanfor fiskeri, havbruk og biomarin. Her må vi legge til rette for innovasjon, sterkare posisjonering i marknaden, styrke kompetansemiljøa og infrastrukturen. Kvalitet og godt marknadsarbeid er viktig for fiskenæringa. Andre viktige utfordringar er å finne gode tiltak for ein meir bærekraftig produksjon og å styrke oppdrettsnæringa sitt omdømme.

Landbruket i Møre og Romsdal forvaltar store fellesverdiar i tillegg til å produsere mat. Eit aktivt landbruk skaper levande bygder og sysselsetting. Vi må legge til rette for å sikre produksjonsgrunnlaget og styrke produksjonsmiljø og klynger.

Arbeiderpartiet ønskjer levande kystsamfunn og velstelte bygder.

Det oppnår vi best ved å sikre eit robust landbruk i alle delar av fylket. God lønsutvikling for bøndene er saman med vidareføring av reglane for bu- og driveplikta, dei sikreste verkemidla for å oppnå dette.

Den demografiske utviklinga i Møre og Romsdal viser at unge, spesielt kvinner, reiser ut av fylket for å ta utdanning, og utfordringa ligg i å gjere oss attraktive nok i arbeidsmarknaden for heimflytting. Møre og Romsdal må bli flinkare å marknadsføre våre noverande og framtidige arbeidsplassar. Kvinner i sær, trengs for å byggje framtidige innovative nye arbeidsplassar.

Rett kompetanse er viktig for vidare utvikling av næringslivet i fylket vårt. Delar av næringslivet har eit høgt teknologisk nivå. Det er viktig å finne gode tiltak som medverkar til å rekruttere arbeidskraft med den rette kompetansen og skape større breidd i arbeidsmarknaden. Utdanningstilboda og forskinga ved høgskolane i fylket er viktig for den vidare utviklinga av nærings- og arbeidslivet i Møre og Romsdal, og det er viktig å legge til rette for vidareutvikling av kunnskapsmiljøa og styrke samspelet mellom desse.

God fagopplæring gir gode fagarbeidarar og bidrar til innovasjon og lønsemd for bedriftene. Vi må verne om det gode samarbeidet mellom arbeidstakar- og arbeidsgivarorganisasjonane.

Ein auka bruk av vikarbyrå og bemanningsforetak kan undergrave den norske arbeidslivsmodellen og gjere arbeidsfolk sårbare.

Vi vil:

- styrke kompetansemiljøa og legge til rette for at nærings- og arbeidsliv i Møre og Romsdal kan nyttiggjere seg forskingsbasert innovasjon
- vere pådrivar for at næringsklyngene innan marin-, maritim-, petroleum-, møbel- og prosessindustri skal ha rammevilkår som gir grunnlag for konkurransedyktige verksemder
- Arbeide for gode rammevilkår for landbruk og anna primærnæring
- legge til rette for å skape fleire heilårs arbeidsplassar innanfor kultur- og turisme
- jobbe for å få fleire statlege arbeidsplassar lokalisert til Møre og Romsdal

- arbeide mot sosial dumping og utnytting av arbeidsfolk (ILO `94)
- gründarar skal møtast med eit velfungerande verkemiddelapparat, f. eks. hoppid.no

Kultur og folkehelse

Møre og Romsdal Arbeiderparti vil legge til rette for et mangfold av ulike kulturtilbud og kunstneriske uttrykk. Et godt kultur- og fritidstilbud gjør oss mer attraktive som et sted å bo og arbeide i. Vi mener det er viktig med gode tilbud for både unge og eldre. Frivillig arbeid er en bærebjelke for levende og mangfoldige lokalsamfunn. Møre og Romsdal Arbeiderparti ønsker derfor at frivillige lag og organisasjoner innenfor kultur, idrett og samfunnsliv får gode rammebetingelser. Forebyggende helsetiltak er avgjørende for god livskvalitet til hver enkelt og en billig forsikring mot helseproblemer senere. Derfor ønsker vi å videreutvikle folkehelsearbeidet i fylket.

God tannhelse er en del av et godt folkehelsearbeid. Vi har et godt offentlig tannhelse-tilbud i Møre og Romsdal, og ønsker å styrke kompetansen i sektoren.

Vi vil:

- videreføre og styrke kultursatsinga for barn og unge gjennom bl.a. Kultursekken og Ungdommens kulturmønstring (UKM).
- styrke kulturtilbudet til seniorene gjennom «den kulturelle spaserstokken» og støtteordninger til lag og foreninger som arbeider med å øke den fysiske aktiviteten til de eldre.
- ha fokus på rehabilitering av eksisterende kulturbygg og utvikling av nye kulturbygg lokalt.
- arbeide for at Opera- og kulturhuset i Kristiansund blir realisert.
- jobbe for å øke spillemiddelpotten til Møre og Romsdal.
- bidra til å utvikle kulturskoletilbudet blant annet med regionale fordjupningstiltak, stimulere til samhandling mellom kulturskolene og videregående utdanning
- jobbe for å senke prisen på kulturskoletilbudene så økonomien ikke skal hindre deltakelse.
- arbeide aktivt for at de kreative næringene i fylket vokser, og legge til rette for at profesjonelle kunstnere kan ha sitt virke i fylket vårt.
- fortsette satsinga på «friluftsfylket Møre og Romsdal».
- arbeide for mer fysisk aktivitet i videregående skole gjennom samarbeid med andre aktører, f.eks frivillige organisasjoner.
- støtte opp om fortsatt satsing på folkehelsekoordinatorer i fylkeskommunen og kommunene.
- vurdere mobile tannklinikker.